

מוגמרת. כ-80% מאוכלוסיית ישראל מתגוררת במרחק של פחות משעת נסיעה מהחוף, והוא אפשרות בילוי ומשאב פנאי חינמי ונגיש לבילוי לכלל האוכלוסיות.

החברה להגנת הטבע מציעה חלופה שתאפשר כמעט הכפלה של מספר מקומות העגינה בישראל מבלי לגרוע ולו חוף אחד מהציבור על-ידי ייעול המעגנות הקיימות, הסדרתן, והשמשת תשתיות קיימות אחרות. כמענה לצורכי הספורט והחינוך הימי ניתן להקים מתקנים קטנים המאפשרים קיום פעילות מסוג זה באופן שאינו סוגר את החוף, ואינו פוגע בציבור ובסביבה החופית והימית. לשיטתנו, אין חובה לספק את ההיצע המרבי עבור הביקוש הצפוי למקומות עגינה, היות שהביקוש הצפוי לחוף ים פתוח גדול בהרבה ועולה עם הגידול באוכלוסייה.

מכל המתואר מעלה, עולות שאלות שיש להן משמעות חשובה לתחומים רבים: האם המדינה צריכה לספק היצע לכל ביקוש? איך מאזנים בין צורך ציבורי רחב לבין יוזמות שונות מענה לצורכי אוכלוסייה מצומצמת? מדוע הנפגעים העיקריים מתוכניות מקבלים את המשקל הנמוך ביותר בתהליכי קבלת ההחלטות של המדינה? יתר על כן, החברה להגנת הטבע מבקשת להביא לידיעת הציבור את דבר התוכנית והשלכותיה, ועושה זאת במגוון דרכים ובאופן וולונטרי, אך זוהי חובתה של המדינה להתנהל בצורה שקופה ולאפשר לציבור להישף לתוכנית בכל שלביה, בייחוד בערים שמתוכננות בהן מעגנות חדשות.

זו חשוב להתייחס ולהסביר כי הסיבות לעגינה בנכר רבות ואינן בהכרח קשורות למחסור ב'חניה', אלא לחסרונות העגינה בישראל (הנובעים ממגבלות חקיקה, מהסדרי ביטחון ובירוקרטיה ומשיעור המיסוי) אל מול אטרקטיביות של עגינה בחו"ל.

לתפיסתנו, התוכנית מתעלמת מתחזיות הביקוש לשימושים אחרים במרחב הציבורי היקר של חוף הים. כשם שצופים עלייה בביקוש לעגינה, יש לצפות עלייה משמעותית לביקוש לחופי רחצה ולחופים פתוחים. **עגינת יאכטות מספקת ביקוש של מעטים על שטח חוף גדול, לעומת חופים פתוחים וחופי רחצה שמשרתים ציבור רחב.**

לכל אלה מתווספות הבעיות הסביבתיות בעת הקמת מעגנות חדשות: שינוי במשטר הסעת החולות יגרום לצמצום שטח החופים הסמוכים (בחופים מצפון למעגנות באשקלון ובהרצליה הצטמצם שטח החוף בכ-40% עקב בנייתן, בניגוד לתחזיות המודלים); בתי גידול ייחודיים, כמו טבלאות הגידוד, ישנו את פניהם עקב כיסוי בחול; אתרי הטלה של צבי ים ייחסמו.

נדמה שהציבור נתפס כגורם משני בלבד בחשיבותו. זאת ועוד, הציבור, שממנו עתיד להיגרע שטח החוף, אינו מאורגן ואף אינו מודע לתוכניות הללו. מפגש שיתוף ציבור בודד שנערך במהלך הכנת התמ"א ושפורסם בקרב בעלי עניין במעגנות (כמו 'הפורום לקידום השיט') הוא מצג שווא נוסף לתוכנית הזו. סמוך לחלק מהחופים שעתידיה להיבנות בהם מעגנה מתוכננת שכונות מגורים, ותושביהן העתידיים לא יוכלו להתנגד לאחר שהמעגנה תהיה עובדה

נחלי ישראל – מערוצי ניקוז זנוחים ומזוהמים לשיקום אקולוגי

יואב שגיא

יו"ר מועצת מכון דש"א (דמותה של ארץ)

נציג ארגוני הסביבה בהנהלת הקרן לשמירה

על שטחים פתוחים

SagiYoav@o15.net.il

לאחרונה השתתפתי בסיוור של הקרן לשמירה על השטחים הפתוחים. הייתה לי הזכות להיות שותף להובלת היוזמה להקמתה. במהלך הסיוור ביקרנו בחמישה מבין מאות האתרים שהקרן מימנה את שיקומם וטיפוחם מאז הקמתה על פי חוק בשנת 2009. מקור כספי הקרן הוא בהקצאה שנתית של 1% מהכנסות רשות מקרקעי ישראל מפיתוח הקרקע, והיא מנוהלת על-ידי הרשות. כספי הקרן, בהיקף של כ-100 מיליון ש"ח בשנה, מוקצים למיזמים לשמירה

על שטחים פתוחים, לשיקומם ולטיפוחם לרווחת הציבור. שימחו אותי במיוחד הביקורים בקטעים של הקישון ונחל ציפורי שמתבצע בהם שיקום, וב"אגמון חפר" הנושק לנחל אלכסנדר. בריכות דגים נטושות וזנוחות ב"אגמון חפר" עברו שיקום אקולוגי והפכו לפנינת טבע שופעת מים וחיים.

הסיבה הראשונה לשמחתי הייתה מעצם הפעולה המבורכת לשיקום הנחלים, במגמה לגאול אותם מהעליבות שהמיטה עליהם תרבות הפיתוח הנפשעת. תרבות זו הפכה אותם מנחלים שופעי מים וחיים לתעלות ביוב וזוהמה. בשנת 1993 החליט השר לאיכות הסביבה, יוסי שריד, להרחיב את המאמצים הקודמים לשיקום הירקון והקישון, שכללו הקמת רשויות נחל ופעולות שיקום, ולהקים 'מנהלה לשיקום נחלי ישראל' כדי לגאול את שאר נחלי ישראל מעליבותם ומהזנחתם. המנהלה, שעמדתי בראשה בשנותיה הראשונות, איגדה את כל הגורמים הקשורים לנחלים והחלה במהלך המורכב לשיקומם. ראשונים היו נחל אלכסנדר ונחל חרוד ואחריהם באו מורד הירדן, נחל שורק ואחרים, אך המהלכים התנהלו

נושאי ניהול הנחלים אילו התקיים הסיור עשרים שנה קודם לכן. אר־אז, מן הסתם, הייתה הצגתם מתמקדת רובה ככולה בצורכי הניקוז, במניעת הצפות ובצורך להתמודד כנגד תביעות על נזקיהן באמצעות הפיכת הנחלים למעין תעלות סטריליות וחסרות חיים, חרף זעקות השבר של ארגוני שמירת הטבע, שנתפסו כמקל בגלגלי ה"ניקוז".

התפעלתי מהעומק ומהעוצמה של השינוי שהתחולל והוביל לשילוב צורכי הניקוז וצורכי הסביבה בדרך שלא רק תורמת לסביבה, אלא גם משפרת את ניהול הניקוז (אקו־הידרולוגיה הוא המונח המקצועי שניתן לגישה זו). שכן, הניסיון מלמד שניסיונות "לרסן" את הנחלים ולנהלם בניגוד למסלולם ולאופיים הטבעי עולים בתוהו, כרוכים בבזבז כספי ניכר, וחשוב מכול – בסופו של דבר הם גם אינם פותרים את סכנת ההצפות ונזקיהן, ואף עלולים להחמירה. השינוי התחולל בזכות רבים ובהם: אנשי המשרד להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע, הקרן הקיימת ומשרד החקלאות. תרם לשינוי גם איש הסביבה עו"ד ראובן לטרסר שבמשך שנים פעל עם המשרד להגנת הסביבה ואנשי רשויות הניקוז במגמה להרחיב את פעילותם גם לתחומי שמירת הטבע והסביבה ולגבש דרכים לעשות זאת. ואולם, את השינוי בפועל יש לזקוף לזכות ראשי רשויות הניקוז. אין זה מובן מאליו שבתקופה כה קצרה יתרחש שינוי כה משמעותי בקרב אנשי הביצוע. יש עדיין מקום לשיפורים נוספים ולהרחבה ניכרת של המהלך ולהתנגיטות המדינה להשלמתו בכל מהלכם של נחלים אלה ונחלים אחרים, אך השינוי המבורך עלה על דרך המלך.

זאת ועוד, השינוי בהתייחסות אל השטחים הפתוחים, משטחים שעד לא מזמן נחשבו שטחי הפקר חסרי ערך לכאלה שיש לשומרם ולטפחם, חודר ומחלחל אל הקהילות המתגוררות בהם ואל כלל הציבור. הגישה שהציגו לנו אנשי רשויות הניקוז, שלפיה פעולות השיקום נעשות למען רווחת הקהילות המקומיות, ובהן הקהילות המקומיות הערביות באזור נחל ציפורי, ובשיתוף הדוק איתן, מחזקת מגמה זו. הציבור המקומי והכללי, שלמענו פועלות הרשויות הללו, אכן מוכיח את צימאנו לשטחים טבעיים ומגיע בהמוניו לכל אתר מיד לאחר שיקומו וטיפוחו, ואף במהלך השיקום.

אגמון חפר – פארק צפרות סמוך לנחל אלכסנדר | באדיבות סטודיו אורבנוף אדריכלי נוף

בעצלתיים בשל היעדר מימון וקשיים נוספים. שמחתי לראות שבעזרת הסינוע של הקרן לשמירת שטחים פתוחים, הפעילות להשבת דמותם הטבעית של הנחלים מואצת ונושאת פירות. הסיבה השנייה שהסבה לי רוב נחת קשורה לזהות מבצעי השיקום בפועל. את השיקום של קטעים אלה של הקישון, נחל ציפורי, אגמון חפר ונחלים אחרים, מבצעות רשויות הניקוז שנחלים אלה מצויים באחריותן. היו אלה המנכ"לים הוותיקים של הרשויות הללו – חיים חיימי, מנכ"ל רשות ניקוז קישון, וניסים אלמון, מנכ"ל רשות ניקוז עמק חפר – שהציגו לנו בסיור בהתלהבות רבה את פועלם, והדגישו את החשיבות הרבה שהם מייחסים לשמירה על שטחים פתוחים, לטיפוחם ולשיקומם למען שמירת הטבע ורווחת הציבור. התפתחות שכזו – כמו האבולוציה – מציגה לנו בדרך כלל את המוצר המוגמר ולא את דרך החתחתים של מהלכה עד להופעת המוצר. מן הסתם, ראו המשתתפים האחרים בסיור את דבקותם של אנשי רשויות הניקוז בשמירת הטבע ובשיקומו כדבר מובן מאליו. אני, לעומתם, בזכות שנותיי ה"מופלגות" ומעורבותי בהתפתחות, עמדתי נפעם אל מול המחויבות הנלהבת של אנשים אלה, שאנו, גורמי שמירת הטבע, רואים בהם כעת שותפים ועמיתים אף שרק לפני כעשור עוד התנהלו בינינו עימותים קשים על דרך הטיפול בנחלים. יכול הייתי לחזור בזיכרוני ולדמיין כיצד הם היו מציגים את

התפתחות מהירה של החברה האנושית, הנתמכת בניצול עד כלות של משאבי טבע שונים חיוניים, מעוררת חשש להגעה אל פי תהום. אל מול חשש זה מתגבשת תפיסה כי ניצול משאבים צריך להיעשות בקצב שאינו עולה על קצב התחדשותם. התיאור נשמע בוודאי מוכר ומעלה אסוציאציות שונות המרחיקות אולי עד לדו"ח ועדת ברונטלנד (1987) או לפסגת כדור הארץ בריו (1992), אך זהו תיאור

שורשי תפיסת הקיימות ביערות מרכז אירופה בתחילת המאה ה-18

גבריאל שילר

מהנדס־יערן

vcgabi@netvision.net.il